

GELOOF VIEREN MET KINDEREN OP DE BASISCHOOL

Vooraf: 'waarom vieren we op school?'

1. In elke mens leven zinragen, ook in een kind. In onze school willen we daarom aan kinderen niet alleen kennis, attitudes, vaardigheden en waarden bijbrengen, maar hen ook in hun levensbeschouwelijke groei ondersteunen. Vanuit onze traditie laten we hen kennismaken met het christelijke geloof. Kennismaken is niet louter kennen en weten, maar is evenzeer ervaren en beleven. Het christelijk verhaal vinden we waardevol om het de kinderen aan te reiken. We doen dit in een open dialoog met andere levensbeschouwingen. Kinderen laten kennis maken met de persoon en de boodschap van Jezus, betekent dat we hier tijd voor maken. We engageren ons dit te doen zowel in ons dagelijks bezig zijn als op uitdrukkelijke momenten.

Elke dag willen we de kinderen de christelijke inspiratie laten ervaren. Op de eerste plaats doen we dit in ons alledaags omgaan met kinderen, met collega's, met ouders. In ons spreken en doen willen we zo de christelijke inspiratie gestalte geven. Vanuit de persoon en de boodschap van Jezus laten we dus ons dagelijks bezig zijn inspireren en bevragen.

Vervolgens willen op een bepaalde momenten uitdrukkelijk bij onze inspiratiebron stil staan:

- stiltebeleving via symbolen en rituelen
- moment van gebed en bezinning in de klas
- eucharistievieringen, gebedsdiensten en verdiepings-momenten (met een klas, een graad, de hele school)
- solidariteitsacties.

Dit wil **pastoraal op school** zijn: kinderen laten kennismaken met de persoon en de verhaal van Jezus, hiervoor *tijd en ruimte maken*, de kinderen *elke dag kansen tot beleving aanreiken en op bepaalde momenten vieren en solidariteitsacties opzetten*.

2. Ook het **leerplan** godsdienst **vraagt** expliciet om te werken aan grondhoudingen als ontvankelijkheid, hoop, vertrouwen, meeleven met anderen, inzet voor mens en wereld om zo tot gebed en vieren te komen. (*Leerplan rooms-katholieke godsdienst voor het lager onderwijs, Licap, 2000, p. 60*)

Vanwege het sterke vermogen tot participatie en de behoefte aan veiligheid beleven kinderen deugd aan de actieve deelname aan rituelen en vieringen.

De symbolen die men gebruikt moeten betekenis hebben voor kinderen en de kracht in zich dragen om iets van een overstijgende (goddelijke) werkelijkheid op te roepen. (*Leerplan rooms-katholieke godsdienst voor het lager onderwijs, Licap, 2000, p. 32*)

Men moet erover waken dat kinderen zichzelf kunnen zijn. Zelfs jonge kinderen kunnen moeite hebben met uitdrukkingen van geloof zoals b.v. het bidden als ze ondervinden dat men dit thuis niet doet of niet wil doen. Voor deze kinderen zal men op zoek gaan naar andere vormen van participatie. (*Leerplan rooms-katholieke godsdienst voor het lager onderwijs, Licap, 2000, p. 32*)

3. In de school en in de godsdienstles is er **aandacht** voor de vierende geloofsgemeenschap. In de godsdienstlessen is er aandacht voor de (eucharistie)viering op zondag en **wordt verwezen naar de plaatselijke geloofsgemeenschap**. Ook in deze geloofsgemeenschap leren ze Jezus kennen. Vanuit het vieren in de klas en op school kan men bijvoorbeeld zoeken naar kansen om de brug te slaan naar de zondagsviering in de parochie (als het hart van de plaatselijke geloofsgemeenschap). Leerkrachten kunnen zo o.a. vanuit de godsdienstles kinderen *uitnodigen tot of verwijzen naar de zondagsviering*.

4. Deelnemen aan de geloofsgemeenschap is een vrijwillig engagement. **Vieren in schoolverband** is een basisoptie omwille van de verankering in het opvoedingsproject van de basisschool. Om dit laatste te doen slagen, vraagt dit andere werkvormen dan enkel vieren met wie er voor kiest.

Veel cruciale ervaringen worden juist in de schooltijd opgedaan en moeten dus daar ook verdiept en op verhaal kunnen gebracht worden. Een cultuur van verhalen (op verhaal komen) hoort wezenlijk bij het opvoedingsproject van een katholieke school.

Vieringen met de schoolgemeenschap hoeven **niet noodzakelijk sacramenteel** zijn. Het is zinvol om enkele keren per jaar gemeenschappelijke vieringen uit te werken, maar dat hoeven niet altijd eucharistievieringen te zijn. *Andere vormen* van liturgie vieren als gebedsvieringen, celebraties, ... kunnen even zinvol zijn.

Als katholieke school **eucharistie vieren** op klas- en/of schoolniveau, is zinvol, maar is niet altijd even evident. Het is dan ook belangrijk na te gaan in welke mate eucharistie vieren wenselijk en haalbaar is in school. Kiezen voor eucharistievieringen, vraagt respect voor het eigen karakter van de eucharistieviering.

5. Hoe we omgaan met diversiteit en verscheidenheid in vieringen op school en met het bidden van leerlingen die een andere godsdienst beleven is terug te vinden in de *'Leidraad pastoraal en godsdienst - katholiek basisonderwijs bisdom Brugge'*, p. 24-25.

1. Bezinnen, bidden en liturgie vieren op de basisschool: een verscheidenheid

Wanneer we met kinderen naar de kerk of kapel gaan, gaan we volgens hen "naar de Mis". Ook al wordt het een gebedsviering of een verzoeningsviering. Het krijgt allemaal dezelfde benaming, door kinderen en door volwassenen. En toch gaat het om verschillende manieren van vieren.

Ook al verschillen eucharistievieringen, gebedsvieringen en klascelebraties van elkaar, toch hebben ze met elkaar gemeen dat ze vormen van liturgie zijn.

Geloof en leven ontmoeten elkaar

Liturgie *"brengt mensen samen om hun geloof en leven te delen. Ze drukt niet alleen het geloof van mensen uit, ze voedt en hernieuwt het ook want liturgie vieren helpt ons om als christen te leven, en daadwerkelijk van ons geloof te getuigen."* Geloven en leven ontmoeten elkaar in de liturgie.

In elke liturgie plaatsen we ons in het verhaal van God met de mensen, opgetekend in de Bijbel. We zoeken God te ontmoeten in die Bijbelse verhalen, in de stilte, in symbolen, in samen bidden. Hiervoor verplaatsen we ons. Vaak naar een ruimte die ons helpt ontvankelijk te zijn voor Zijn aanwezigheid: kerk of kapel, godsdiensthoeke in de klas, stille ruimte op school, ... Wat niet belet dat 'rondom de boom op de speelplaats' de geschikte plaats kan zijn om op het eind van het schooljaar te danken voor 'de vruchten van het schooljaar' die aan de boom gehangen worden.

Groeien in gebed en liturgie

De stilte na de communie in een eucharistieviering of de stilte bij het aansteken van een kaars in de peuterklas, kan van dezelfde intensiteit zijn - even mooie liturgie - maar is duidelijk anders. Wij hebben de opdracht kinderen de liturgie te leren ontdekken, te beleven, te ervaren... We kunnen ervan uitgaan dat liturgie voor de meeste kinderen een grote onbekende is. Het is dan ook noodzakelijk dat we hen stapsgewijze de liturgie leren kennen, leren thuiskomen in een gebeuren. Bezinnings- en verdiepingsmomenten kunnen hierbij eerste stappen zijn. De Eucharistie is zowel de voedingsbron als het hoogtepunt van de christelijke liturgie. Naar een bron gaan we op zoek, naar een hoogtepunt leven we toe... op die weg - naar bron en hoogtepunt - reikt de christelijke traditie vele mogelijkheden.

1. Bezinnen, bidden en liturgie vieren: diverse vormen

a. Een bezinnings- of verdiepingsmoment

staat stil bij het diepere van het leven, maar richt zich niet tot iemand.

Deze momenten gaan aan bidden vooraf, ze kunnen losstaan van een geloofsovertuiging. Belangrijk hierbij is het beleven van de verbondenheid met elkaar en het stilvallen bij wat gebeurt in de kleine en grote wereld.

b. Gebedsmoment

is een **kort moment van stilte en gebed** (al dan niet met een formulegebed) bij het begin of einde van de dag, een activiteit, een gebeuren... We richten ons tot God, Jezus, Maria... Een klein ritueel, bv. een kaars aansteken, kan het gebedsmoment ondersteunen. De leerkracht is er dagelijks verantwoordelijk voor.

c. Celebratie en gebedsviering

- Klascelebratie

is een **uitgebreider gebedsmoment** in en met de klas. Het is opgebouwd rond een onderwerp (vb. afscheid van de 6de klas, ...). Dit gebeurt bv. als afronding van een godsdienstthema. Meestal gaat de leerkracht hierin voor.

- Gebedsviering

is een **uitgebreider gebedsmoment** met meerdere klassen of met de hele school, bij voorkeur in een religieuze ruimte. Er is **altijd ruimte voor het verhaal van God met de mensen en kans tot bidden**. Naast het woord zijn ook de ruimte, de muziek, de symbolen en rituelen belangrijk. Ook een doe-moment kan hier een plaats vinden. Een gebedsviering raakt het leven en roept op tot beleven. De voorganger is een daartoe gevormd iemand: gewijd (priester, diaken) of toegewijd (pastor, parochieassistent, gebedsleid(st)er of leerkracht).

d. Eucharistie

is de bron én het hoogtepunt voor de christen. De **Eucharistie** is opgebouwd met een Woorddienst en Tafeldienst. In de Woorddienst staat de Bijbel en de homilie centraal. In de Tafeldienst met brood en wijn gedenken we telkens weer het lijden, de dood en de opstanding van Jezus. De opbouw van de Eucharistie wordt sterk bepaald door de traditie, is gebonden aan een vaste structuur en kent vaste rituelen. De voorganger is de priester, in samenwerking met een diaken, pastor, parochieassistent, gebedsleid(st)er, leerkracht.

e. Verzoeningsviering

is een **gebedsviering**, bij voorkeur in een religieuze ruimte. Er is kans tot persoonlijk nadenken, stilte, luisteren naar een Bijbelverhaal, symbolische handeling als uiting van spijt, uitdrukken van het verlangen naar vergeving, samen bidden en zingen... De voorganger kan een gewijd (een priester of diaken) of toegewijd (pastor, parochieassistent, gebedsleid(st)er of leerkracht) iemand zijn.

f. Biechtviering

is een **sacramentele verzoeningsviering** met een priester. De kinderen krijgen de kans tot een persoonlijke belijdenis bij de priester. In aansluiting bij de component 'vertrouwen' en het onderwerp 'vergeving en verzoening' uit het leerplan Godsdienst kunnen kinderen vanaf de tweede cyclus voor het eerst naar de biecht. De viering wordt voorgegaan door een priester, in samenwerking met een diaken, pastor, parochieassistent, gebedsleid(st)er, leerkracht.

2. Plaatsen van gebed en liturgie

a. Klasruimte/godsdienshoek

In de klasruimte kan je kansen aanbieden om levensbeschouwelijke en religieuze ervaringen op te doen. Een godsdienshoek speelt hierin een belangrijke rol. De godsdienshoek heeft verschillende functies en betekenissen:

- “een rituele betekenis: het herkenningpunt in de klas waaraan vaste tijdstippen en handelingspatronen verbonden zijn
- een symbolisch-religieuze betekenis: via herkenbare voorwerpen en handelingen wordt de religieuze dimensie opgeroepen, vb. kaars, regenboog, muziek, een lied, bloemen, water, wierookstokje...
- een symbolisch-godsdienshoek betekenis: daar zijn voorwerpen, handelingen, woorden die expliciet verwijzen naar christelijk geloven: het gebedsritueel, een kinderbijbel, een Mariabeeld, prent van Jezus met de kinderen
- een sociale functie: het is de plaats in het lokaal waar klassikaal veel activiteiten doorgaan. Het is de plaats van het kringgesprek, het luisteren naar elkaar, delen van ervaringen, ...
- een organisatorische functie, geïntegreerd in de onthaalhoek, dag- en weekkalender... adventskalender, veertigdagenboekje, aanbreng van het onderwerp...”

(uit: ‘Werkplan Rooms-Katholieke Godsdienst voor het Katholiek Kleuteronderwijs in Vlaanderen, Licap, 2001, p. 127)

Belangrijke belevingen kunnen een blijvende verankering krijgen in de godsdienshoek. De godsdienshoek heeft vaste elementen, vb. een kaars, een boom met plaats voor vreugde- en verdrietboodschappen, een handpop, een kijkplaat uit de bijbel, een kruisbeeld eventueel gemaakt door de kinderen, een afbeelding van Jezus en Maria, een voorwerp uit een andere cultuur, de rituelendoos voor het begin van de week, een pluim of steen,... Er zijn ook variabele elementen eigen aan het BC of het onderwerp.

Kortom, de godsdienshoek of stiltehoek nodigt uit tot communicatie, tot stilte, tot gebed. Het kan dan ook de plaats zijn voor klascelebratie.

Ook hierbij zijn de inkleding van de ruimte en de sfeer belangrijk.

b. Stille ruimte op school

Het is wenselijk dat iedere school een eigen, afzonderlijke gebedsruimte heeft. Is het geen grote kapel, dan toch een kleine bezinningsruimte. Dit is niet altijd zo. Soms moet men zich tevreden stellen met een polyvalente ruimte, die voor de leerlingen ook andere zaken oproept (film, toneel, voordrachten...) dan bezinnen en bidden. Vooral in dit laatste geval dient de aankleding van de ruimte ervoor te zorgen dat de deelnemers opgeroepen worden om in een 'meer gewijde' stemming binnen te komen.

c. Kerkgebouw – kapel van een religieuze gemeenschap/klooster

Een kerkgebouw of kapel laat de kinderen kennis maken met de eigenheid, de kracht en rijkdom van een afzonderlijke religieuze ruimte. Een kerk of kapel is ook een zinvolle plaats voor niet-eucharistische gebedsdiensten. Het is de plaats waar een klas, een graad en de hele school het leven van elke dag kan verdiepen in een eucharistieviering of gebedsdienst. Niet alles kan in een kerk/kapel gebeuren, wil ze haar eigenheid bewaren.

Voor een liturgie met de school is het wenselijk om na te gaan hoe de beschikbare kerkruimte het meest optimaal en creatief kan worden aangewend. Ook hier zijn de inkleding van de ruimte en de sfeer belangrijk.

2. Twee vormen van liturgie vieren op de basisschool: gebedsdienst en eucharistieviering

Gebbedsdiensten en eucharistievieringen zijn vormen van liturgie. Elke liturgie heeft een bepaald **grondstramien**:

- (a) vanuit het dagelijkse leven samenkomen**
- (b) om God via Jezus te ontmoeten**
  - in het woord van de Bijbel
  - in riten en symboolhandelingen
  - in gebed
- (c) om hierdoor geïnspireerd, bewogen en bemoedigd naar het dagelijkse leven terug te gaan**

Dit stramien vormt de grondstructuur van elke vorm van liturgie:

- (a) opening van de dienst:
we maken de overgang van het dagelijkse leven naar de viering.
- (b) de eigenlijke dienst waarin er een dubbele 'beweging' is:
  - God spreekt tot ons in de Bijbel (en komt bij een eucharistieviering onder ons in brood en wijn)
d.i. de *neerdalende lijn*: 'bewogen worden door'
  - we spreken tot God in ons bidden
d.i. de *opgaande lijn*: 'in beweging komen'
- (c) het slot van de dienst:
we worden terug gezonden naar het dagelijkse leven.

In elke vorm van liturgie komen ook een aantal onderdelen terug:

- gebed
- Bijbellezing(en)
- stilte
- muziek en zang
- symbool of symboolhandeling

a. Opbouw van een gebedsviering

Aansluitend bij de grondstructuur van elke liturgie stellen we een mogelijke structuur voor een gebedsviering voor.

Een gebedsviering vindt bij voorkeur plaats in de stille ruimte op school, de parochiekerk of in een kapel van een religieuze gemeenschap of klooster dat aan de school verbonden is.

1. Openingsritus

- lied
- kruisteken
- welkomstwoord met duiding van het thema
  - een verhaal kan dit thema duiden
  - een symbool kan dit thema duiden
- een moment van bidden

2. Dienst van het woord

- een Bijbelverhaal
- duiding
- stilte
- eventueel een doe-momentje
- eventueel een lied

3. Gebed

- voorbeden
- Onzevader

4. Slotritus

- slotgebed
- 'zending' en zegenwens
- lied

b. Opbouw van een eucharistieviering

Om een goede voorbereiding van een eucharistieviering **in schoolverband** (buiten de weekendviering) mogelijk te maken, geven we je hier de structuur mee van een dergelijke viering. Een eucharistieviering verloopt immers steeds volgens een bepaalde structuur. De onderdelen met een * bij, worden sowieso door de priester gebeden of uitgesproken.

Een eucharistie vindt plaats in de parochiekerk of in een kapel van een religieuze gemeenschap of klooster dat aan de school verbonden is.

Openingsritus

- **lied**
- **kruisteken, genadewens * en welkom** – duiding van het thema van de viering
het thema kan ook door een verhaal/ een symbool geduid worden
- **schuldbelijdenis = gebed om vergeving = vergevingsmoment**
  - elke schuldbede met een 'acclamatie' beamen of het geheel beamen met een vergevingslied
  - eventueel kan een verhaal als inleiding op de schuldbelijdenis
  - de priester doet de inleiding* op en het slot* bij de schuldbelijdenissen
- **openingsgebed***

Dienst van het Woord

- **evangelie*** :
  - dit kan voorgelezen of in een rollenspel (met een aandeel voor de priester in dit rollenspel)
  - één Bijbelse lezing volstaat, maar die komt dan wel uit het Evangelie

*Indien er ook voor een **eerste lezing** gekozen wordt voorafgaand aan het evangelie komt deze eerste lezing altijd uit het Bijbelboek*

tussen de twee Bijbelteksten kan dan een passend lied worden gezongen/beluisterd.

- **homilie*** (de priester geeft duiding bij het evangelie/de Bijbelteksten en het thema van de viering)
- **voorbeden**
  - elke voorbede wordt beaamd
  - de priester doet de inleiding* op en het slot* bij de voorbeden

Dienst van de Tafel

- **offerande** (gaven kunnen aangebracht en geduid worden)
- **lied**
- **gebed over de gaven***
- **eucharistisch gebed* = groot dankgebed**
  - dit kan worden onderbroken door een gezongen of gezegde acclamatie door allen uitgezongen of gebeden -
- **Onze Vader**
- **vrede swens***
- **communie** (eventueel met achtergrondmuziek)
- **moment van stil gebed na de communie** (eventueel met achtergrondmuziek)
- **lied na de communie**
(of eventueel een verhaal/verdiepende tekst als bezinning na de communie: de boodschap uit het evangelie of het thema van de viering wordt hierin hernomen.)

Slotritus

- **slotgebed***
- **zegen en zending***
- **lied** (indien er geen communielied was)

